

of Cossacks as a person who freedom will above all.

The scientific novelty. On the basis of culturological and art-based analysis, the concept of national identity has been improved, the indicator of which is Ukrainian folk costume. The definition of national identity has been improved. The concept of visual presentation of identity through the costume has been further developed.

The practical significance of results obtained. The research results may be used in the further scientific investigations on art history and culture, in the research work of magister and postgraduate students. Also this theme can be used in such lecture courses, as «History of costume», «History of holidays and ceremonies», «History of Ukrainian Culture», as well as for creation of special courses and seminars in the context of gender studios.

Key words: national identity, mentality, gender contract, sacraleness, costume.

Надійшла до редакції 1.06.2023 р.

УДК 7.036(477)

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ РИСИ В СУЧАСНОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ РЕФЛЕКСІЙ

Телушкіна Ольга Анатоліївна – аспірантка,

Східноукраїнський національний університет ім. В.І. Даля; м. Київ

<https://orcid.org/0000-0002-3374-0852>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi45.653>

telushkina@snu.edu.ua

Виявлено стан дослідженості наявності та характеру прояву українських національних рис у сучасному образотворчому мистецтві. Зазначено основних авторів, які працюють над цим питанням та сферу їх наукового пошуку. Акцентовано увагу на тих рисах, що науковці вбачають у творчості досліджуваних ними митців або течій. Виявлено основні національні риси у сучасному українському образотворчому мистецтві (в його стилістиці, тематиці, символіці, зв'язку з традиційним мистецтвом). Зазначено переважання мистецтвознавчого контексту існуючих досліджень, у зв'язку з чим поставлено питання про необхідність проведення культурологічного дослідження проблеми для створення цілісного уявлення про наявність національних рис у сучасному образотворчому мистецтві України.

Ключові слова: національні риси, сучасне образотворче мистецтво, українське мистецтво, стиль, символи, художні напрями, течії.

Постановка проблеми. Збереження та розвиток українських національних традицій в мистецтві загалом й образотворчому мистецтві зокрема є нагальною проблемою сьогодення. Однією зі складових вирішення цієї проблеми є ретельний аналіз поняття «національного» в українському мистецтві та визначення його характерних рис. Формування української культури, як відомо, відбувалося через багатократне нашарування пластів різних культур, через що визначення приналежності її певних рис до саме «національних» буває доволі ускладнено. Крім того, поняття «національного» в мистецтві є достатньо ємне, оскільки містить різні аспекти філософських, культурологічних, історичних, психологічних та мистецтвознавчих значень, тому потребує всебічного розгляду.

Отже, для визначення українських національних рис у сучасному образотворчому мистецтві доцільно провести культурологічний аналіз стану дослідженості цих рис в образотворчому мистецтві України ХХ – поч. ХХІ ст. – періоду неодноразових спроб відродження української культури, пошуку мистецької мови, що відповідала б національним особливостям і характеризувала б українську сутність найвиразнішим чином.

Необхідно зазначити, що поняття «сучасне мистецтво» не є однозначним. З цього приводу варто навести вислів В. Сидоренка – художника та мистецтвознавця, засновника Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України: «Тривають дискусії і щодо самого означення терміну “сучасне мистецтво”, яке має синонімічні відповідники “актуальне мистецтво”, “contemporary art”. Проте необхідно розрізняти ці поняття, оскільки існує принципова відмінність між ними. Під сучасним мистецтвом ми розуміємо мистецтво, створене нашими сучасниками. Це більш загальне поняття. “Актуальне мистецтво”, “contemporary art” трактується як новітнє, експериментальне, пошукове мистецтво» [17; 10]. Отже, під сучасним образотворчим мистецтвом автор цього дослідження має на увазі твори саме сучасних художників, не залежно від їх стильового напрямку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комплексне культурологічне розроблення теми, зазначеної в назві статті, на даний момент не проведено. Здебільшого дослідники аналізують сучасне мистецтво на предмет відношення його творів до певного стилю, або як відкриття нового стилю (напрямку), виразні засоби творів, тематику тощо. На національні риси цих творів звертається увага опосередковано. Загальні питання наявності впізнаваних національних рис в сучасному українському мистецтві розглядаються у працях Т. Кара-Васильєвої [6], О. Петрової [13, 14], В. Сидоренка [16],

Г. Скляренко [17], О. Авраменко [2], Г. Вишеславського [3], М. Юра [21], Л. Левчука [8]. Конкретні вказівки на наявність національних рис у творах можна знайти в публікаціях О. Петрової [15] (описано використання фольклорних традицій в українській ілюстрації 70-80-х років ХХ ст.); І. Абрамовича [1] (розглянуто ознаки національних рис в творчості арт-гурту останньої чверті ХХ ст. «Межа зусиль національного постеклектизму»); І. Зіненко, яка розглядає питання присутності національних рис у творчості конкретного українського художника – Андрія Хіра [5] (дослідниця вважає, що основу національної ідентичності у сучасному мистецтві складають архетипи, тому саме їм приділено особливу увагу в статті).

Т. Міронова в своїй публікації [11] розглядає стан дослідженості основних напрямів українського мистецтва 1990 – 2000 рр., їх художньої мови та виражальних засобів. Автор доводить, що «сучасні дослідники осмислюють особливості розвитку українського мистецтва зламу ХХ-ХХІ ст. у проблемно-хронологічному аспекті, тож аналіз розвитку та оновлення сучасних візуальних мистецтв, за винятком окремих досліджень, наразі є фрагментарним та не надто системним. Здебільшого автори розглядають творчі пошуки окремих художників у класичних парадигмах, трансформуючи методологію аналізу та інтерпретації їхніх творів до сучасного інформаційного контексту» [11; 175]. Т. Міронова наводить вислови дослідників із приводу розвитку українського образотворчого мистецтва зазначеного періоду, специфіки тенденцій в сучасних живописних практиках, приводить приклади деяких актуальних напрямів в мистецтві України. Але на національному підґрунті нових течій акценту в статті немає, тобто його наявність або відсутність не розкрита в належній мірі, тому уявлення про українські національні риси в сучасному мистецтві стаття не дає.

Мета статті полягає у визначенні стану дослідженості питання прояву українських національних рис у сучасному образотворчому мистецтві.

Автор прагне виявити основні напрями розвитку заявленої тематики в існуючих публікаціях. Отримані результати можна використовувати для аналізу сучасного образотворчого мистецтва України на наявність національних рис в живописних та графічних творах.

Вклад основного матеріалу дослідження. Серед вище згаданих публікацій привертає увагу монографія В. Сидоренка [16], в якій автор звертає увагу на необхідність дослідження сучасного мистецтва та його систематизацію. В передмові до монографії зазначено, що «парадокс нашої доби полягає в тому, що офіційно сучасне мистецтво в Україні фактично лишається невизнаним і маловідомим. Воно існує, розвивається, але все ще чекає на дослідження, систематизацію і структуризацію» [16; 9]. Автор простежує паралелі між традиційним українським мистецтвом та творчістю художників України ХХ – поч. ХХІ ст. Дослідником зроблено докладний огляд подій, течій, тенденцій в українському візуальному мистецтві вказаного періоду. «Наприкінці 1980 – початку 1990-х спостерігаються, з одного боку, своєрідне відродження художніх знахідок першої третини ХХ ст., з іншого – активна адаптація втраченого в роки ізоляції від світу та пізнання найновіших мистецьких течій» [16; 10]. Але є й інша домінанта сучасного мистецтва, що визначає його генетичний код, зв'язок поколінь. Йдеться про те, що культура, а тим більше сучасна, надзвичайно потужно закорінена в традиції <...>. На наших теренах могутнім струменем для творчості є, зокрема, трипільська культура, у якій останнім часом шукають витoki багатьох художніх досягнень. Адже, до всього іншого, Україна за своєю геополітичною структурою перебуває на межі східного менталітету і західної орієнтації» [16; 11]. Як приклади, наведено прізвища художників, у творчості яких можна зустріти сакральні символи трипільської культури: Г. Собачко-Шостак, М. Примаченко, П. Бевза, Тамара і Олександр Бабаки, М. Попов, П. Маков, Тетяна і Микола Бахтові, В. Бажай, П. Ковач тощо.

В. Сидоренко звертає увагу на «виразний прогрес у пошуку історичного національного підґрунтя на протигагу інтернаціоналізму» [16; 52] як на один серед інших чинників еволюції художньої мови наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Стосовно притаманності національних рис постмодерністським творам українських митців дослідник вказує на «барочний розмах і пишноту, дику суміш іронії та палкої наївності» творів митців «Нової хвилі» [16; 120]. Тим самим дослідник робить акцент на тяжінні національних уподобань до барочних тенденцій, причому як у виразних засобах живопису, так й емоційному забарвленні творів. Зокрема, серед інших ознак, характерних для бароко, що трапляються в творчості українських художників, є тема смерті та непевності життя, філософська заглибленість [16; 51]. В. Сидоренко наводить приклади неодноразових спроб звернення художників ХХ ст. до фольклорних традицій та мотивів примітивізму. Так, Д. Бурлюк, наприклад, надихався народними парсунами ХVІІІ ст. та образами козака Мамає у виконанні народних майстрів. Мотиви національно-орієнтованого примітивізму простежуються у В. Седляра («У школі лікбезу»), М. Касперовича («Голова дівчинки»), І. Падалки («Фотограф»), згодом у С. Йоффе («У тирі»), К. Єлеви («Голос робітника») тощо.

У контексті проявів національних мотивів В. Сидоренко також згадує В. Єрмілова, який використовував у своїх творах такі традиційні для трипільської культури символи, як меандр-нескінченник, «хвилі», «древо життя» тощо [16; 47], та приділяє увагу творчості К. Реунова та О. Тістола – художників, що заснували групу «Вольова грань національного постеклектизму» [16; 122]. Серед їх мистецького надбання цікавими для даного дослідження є твори, написані на основі національного історичного міфу: «Вправа з булавами», «Возз'єднання», «Богдан Хмельницький» О. Тістола та «Переможця не судять» К. Реунова.

Ідею притаманності барокової стилістики українському національному живопису підтримують й такі мистецтвознавці як А.Макаров, який у своїй книзі пов'язує особливості бароко з українським менталітетом та називає людину бароко духовним прототипом українців [10]. Крім того, дослідники А. Мельник, Г.Скляренко та О. Баршинова підкреслили «барочність» українського мистецтва в передмові до альбому виставки «Міф “Українське бароко”» [12]. Вони звертають увагу на збіг часових рамок появи бароко на теренах України з культурним злетом українського народу після національно-визвольної боротьби за державну незалежність. Саме цей стиль найповніше відповідав світогляду та естетичним уподобанням українців.

А. Мельник доходить висновку, що бароко – найбільш впливова традиція в українському мистецтві з часів його появи на території України до сьогодення. «Його присутність та творче переосмислення прокреслило мистецтво ХХ століття, відбиваючись у пошуках “українського стилю” в модернізмі 1900-1910-х років, у новаціях українських авангардистів, у протиріччях соціалістичного реалізму, в індивідуальних авторських візіях другої половини століття, у постмодернізмі “Нової хвилі”, в мистецтві сучасних художників» [12; 11].

Тобто виразні засоби, теми, емоційна складова бароко стали актуальними для мистецької мови українських художників через століття. Отже, до бароко зверталися митці у пошуках стилю нації в періоди національного відродження початку ХХ ст. і протягом ХХ ст., незважаючи на те, що були дуже обмежені в можливостях вільної творчості. Життєздатність бароко підтверджено і після здобуття Україною державної незалежності – в мистецтві сучасних художників проявляються ознаки цього динамічного, експресивного стилю. Але при цьому А. Мельник вважає доцільним не обмежувати національні особливості мистецтва лише бароковими рисами, враховуючи попередні ґрунтовні культурні нашарування трипільської, скіфської, візантійської, давньоруської культур тощо.

Такої ж думки дотримується й Т. Кара-Васильєва, яка протягом багатьох своїх плідних досліджень впевнена, що українське мистецтво не обмежилось рамками західноєвропейського стилю бароко, а створило «свій самобутній національний стиль» [6]. Особливо виразно, як вона зазначає, це проявилось в декоративному мистецтві, іконописі та портретному жанрі.

На думку дослідниці, український національний живопис має спільні риси з бароко, а саме «концептуальність задуму, реалістичні засоби зображення, пафос і патетика, декоративність, що підкреслювалася безліччю орнаментів на іконах, костюмах персонажів при їх умовному площинному трактуванні». До того ж, Тетяна Валеріївна звертає увагу на те, що бароко органічно увійшло в українське мистецтво через те, що «твори бароко позначені внутрішньою напругою й динамікою, світ його образів сповнений руху, мінливості, метаморфоз та алегорій» [6], а ці самі якості відзначають й уподобання українського народу.

О. Петрова простежує національні традиції в сучасному мистецтві України через звернення художників до мистецтва «козацького Ренесансу», гравюри в стародруках, орнаментики барокових вітарів, до традиційного мотиву «козака Мамая» та народної ікони [15].

Особливості символічного підґрунтя образотворчого мистецтва ХХ ст. аналізує С. Стоян в своїй статті «Символізм в українському образотворчому мистецтві ХХІ століття в контексті культури» [19]. Дослідниця наводить вислови таких вчених, як В. Личковах [9], Н. Ковальчук [7], М. Шумка [19], О. Щербань [20], О. Вячеславова [4] з приводу етноментальності українців та її символічного вираження. С. Стоян аналізує роботи художників, які працюють «у лоні новітнього українського символізму, поєднуючи у такий спосіб дух минулого з сучасним художнім світобаченням»: М. Стороженка, О. Анда, О. Павленка, С. Маруса, О. Левчишиної, О. Денисенко, Л.Берната, К. Косьяненко, В. Бахтова, О. Сухоліта, М. Малишка, О. Животкова, А. Фурлета, О. Клименко, О. Петрової, Б. Єгієзаряна та ін. У статті визначено спрямування і специфіку основних векторів реалізації принципів символізму в українському образотворчому мистецтві: «сучасний сакральний український живопис, що продовжує національні барокові традиції», «асоціативний символізм (поетика недовомленості й натяку)», «гротескний символізм» (гротескне деформування образів), «етнічно-національна архітектоніка творів» (звертання до «слов'янської міфології, християнської релігії, українського національного типу тілесності,

ментальності, етнопсихології та етнокультури») [18; 88], «абстрактно-містичний» вектор (максимальна умовність візуальних засобів, силуетні натяки, нефігуративні кольорові варіації).

Висновки. Отже, в якості проявів національного в українському сучасному образотворчому мистецтві зазначені вище автори вбачають символи трипільської культури, доби Київської Русі, ознаки стилю бароко та козацького ренесансу. В тематиці, властивій національному українському мистецтву, відстежуються такі теми як Запорізька Січ, козацька вольниця, козак Мамай, теми фольклорних творів, слов'янська міфологія, український (зокрема, карпатський) пейзаж. Сучасний сакральний живопис також продовжує національні традиції.

Але дослідження національного в українському сучасному образотворчому мистецтві проводилося переважно в мистецтвознавчому контексті. До того ж, більшість дослідників приділяють увагу національним рисам в лише в окремих напрямках, течіях мистецтва, або творчості конкретних авторів. Цього недостатньо для створення цілісного уявлення про наявність національних рис в сучасному образотворчому мистецтві України. Для вирішення проблеми це питання потрібно ще дослідити і в культурологічному контексті, тому що поняття «національного» в мистецтві включає не лише виразні мистецькі засоби, тематику, етнічні елементи чи фольклорні мотиви, але й культурологічні, філософські та психологічні аспекти.

Список використаної літератури

1. Абрамович І. Межа зусиль н національного постеклектизму»: український арт-гурт останньої чверті ХХ століття в культурного контексті доби. *Сучасне мистецтво*. 2019. № 15. С. 9–22. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.15.2019.185914>
2. Авраменко О. Зміни парадигми функціонування образотворчого мистецтва в Україні 1950-2005 років. *Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ століття*: в 2 т. Київ : Інтертехнологія, 2006. Т. 2. С. 193–239.
3. Вишеславський Г. А. «Нова хвиля» у візуальному мистецтві України кінця 1980-початку 1990-х (соціокультурний аспект): автореф. дис. ... канд. миств.: 26.00.01 / ІПСМ НАМ України. Київ, 2014. 18 с.
4. Вячеславова О. А. Естетика міфу в сучасному образотворчому мистецтві України: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.08. Луганськ, 2007. 18 с.
5. Зіненко А. «Наративні історії» як пошук ідентичності у сучасній образотворчості (на прикладі творчості Андрія Хіра). *Сучасне мистецтво*. 2017. № 13. С. 81–89. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.13.2017.142228>.
6. Кара-Васильєва Т. В. Нове дослідження мистецтва бароко. *МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія*. 2009. № 6. С. 137-151.
7. Ковальчук Н. Д. Символічні структури етнокультурного процесу в Україні : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.04 . Київ, 2007. 21 с.
8. Левчук Л. Українська естетика: традиції та сучасний стан. Київ : МАКЛАУТ, 2011. С. 234.
9. Личковах В. Філософія етнокультури. Теоретико-методологічні та естетичні аспекти української культури. Київ : ПАРАПАН, 2011. 196 с.
10. Макаров А. Світло українського бароко. Київ : Мистецтво, 1994. 288 с.
11. Міронова Т. Основні напрями українського мистецтва 1990–2020 років: художня мова, форми та виразальні засоби – стан дослідженості проблеми. *Сучасне мистецтво*. 2021. № 17. С. 175–182. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.17.2021.248445>.
12. Міф «Українське Бароко» : кат. вист. / Київ. Нац. худож. музей України; уклад.: Г. Складенко, О. Баршинова. Київ : Майстер, 2012. 192 с.
13. Петрова О. Третє Око. Мистецькі студії : моногр. зб. ст. *Нац. акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучас. мистецтва*. Київ : Фенікс, 2015. 478 с.
14. Петрова О. М. Сучасне українське мистецтво: новий початок. *Дзеркало тижня, Україна*. 2005. URL: https://zn.ua/ukr/ART/suchasne_ukrayinske_mistetstvo_noviy_pochatok.html
15. Петрова О. М. Фольклорні традиції в українській ілюстрації 70 - 80-х років ХХ сторіччя. *Магістеріум. Вун. І. Культурологія*. С. 61-68.
16. Сидоренко В. Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань. *Розвиток візуального мистецтва України ХХ-ХХІ століть / Ін-т проблем сучасн. мистецтва акад. миств. України*. Київ : ВХ [студіо], 2008. 188 с.
17. Складенко Г. «Нова хвиля» і українське мистецтво кінця ХХ століття. *Сучасне мистецтво*. 2009. № 6. С. 188-196.
18. Стоян С.П. Символізм в українському образотворчому мистецтві ХХІ століття в контексті культури. *International Journal Euro-American Scientific Cooperation (Hamilton)*. 2015. № 8. С. 83 – 88
19. Шумка М. Л. Символізм у філософській культурі України: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.08. Львів, 2001. 23 с.
20. Щербань О. О. Твір мистецтва як символічна реальність: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.08. Київ, 2009. 20 с.
21. Юр М. Абстрактний живопис України: світові тенденції та національні традиції. *Сучасне мистецтво*. 2009. № 6. С. 90–103.

References

1. Abramovych I. Mezha zusyly n natsional'noho posteklektyzmu»: ukrayins'kyy art-hurt ostann'oyi chverti KHKH stolittya v kul'turnoho konteksti doby. Suchasne mystetstvo. 2019. № 15. P. 9–22. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.15.2019.185914>
2. Avramenko O. Zminy paradyhmy funktsionuvannya obrazotvorchoho mystetstva v Ukraini 1950- kh — 2005-ho rokiv. Narysy z istoriyi obrazotvorchoho mystetstva Ukrainy KHKH stolittya: v 2 t. Kyiv : Intertekhnolohiya, 2006. T. 2. P. 193–239.
3. Vysheslavs'kyy H. A. «Nova khvylya» u vizual'nomu mystetstvi Ukrainy kintsya 1980-pochatku 1990- kh (sotsiokul'turnyy aspekt): Avtoref. dys. ... kand. mystetstvoznnav.: 26.00.01 / IPISM NAM Ukrainy. Kyiv, 2014. 18 p.
4. Vyacheslavova O. A. Estetyka mifu v suchasnomu obrazotvorchomu mystetstvi Ukrainy: avtoref. dys. ... kand. filos. nauk: 09.00.08 Luhans'k, 2007. 18 p.
5. Zinenko, A. «Naratyvni istoriyi» yak poshuk identychnosti u suchasnyy obrazotvorchosti (na prykladi tvorchosti Andriya Khira). Suchasne mystetstvo. 2017. №13. P. 81–89. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.13.2017.142228>
6. Kara-Vasylyeva T. V. Nove doslidzhennya mystetstva baroko. MIST: Mystetstvo, istoriya, suchasnist', teoriya. 2009. № 6. P. 137-151.
7. Koval'chuk N. D. Symvolichni struktury etnokul'turnoho protsesu v Ukraini : avtoref. dys. ... doktora filos. Nauk : 09.00.04 . Kyiv, 2007. 21 p.
8. Levchuk L. Ukrainy's'ka estetyka: tradytsiyi ta suchasnyy stan. Kyiv : MAKLAUT, 2011. P. 234.
9. Lychkovakh V. Filosofiya etnokul'tury. Teoretyko-metodolohichni ta estetychni aspekty ukrayins'koyi kul'tury. Kyiv : PARAPAN, 2011. 196 p.
10. Makarov A. Svitlo ukrayins'koho baroko. Kyiv : Mystetstvo, 1994. 288 p.
11. Mironova T. Osnovni napryamy ukrayins'koho mystetstva 1990–2020 rokiv: khudozhnya mova, formy ta vyrazhal'ni zasoby – stan doslidzhenosti problemy. Suchasne mystetstvo. 2021. № 17. P. 175–182. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.17.2021.248445>
12. Mif «Ukrayins'ke Baroko» : kat. vyst. / Kyiv. Nats. khudozh. muzey Ukrainy; ukklad.: H. Sklyarenko, O. Barshynova. Kyiv : Mayster, 2012. 192 p.
13. Petrova O. Tretye Oko. Mystets'ki studiyi : monohr. zb. st. Nats. akad. mystetstv Ukrainy, In-t problem suchas. mystetstva. Kyiv : Feniks, 2015. 478 p.
14. Petrova O.M. Suchasne ukrayins'ke mystetstvo: novyy pochatok. Dzerkalo tyzhnya, Ukraina. 2005. URL: https://zn.ua/ukr/ART/suchasne_ukrayinske_mistetstvo_noviy_pochatok.html
15. Petrova O. M. Fol'klorni tradytsiyi v ukrayins'kyy ilyustratsiyi 70-80-kh rokiv XX storichchya. *Magisterium*. Vyp. p'yatyy. Kul'turolohiya. P. 61-68.
16. Sydorenko V. D. Vizual'ne mystetstvo vid avanhardnykh zrushen' do novitnikh spryamuvan': Rozvytok vizual'noho mystetstva Ukrainy KHKH -KHKHI stolit'. In-t problem suchasn. myst-va akad. myst-v Ukrainy. Kyiv : VKH [studio], 2008. 188 p.
17. Sklyarenko H. «Nova khvylya» i ukrayins'ke mystetstvo kintsya KHKH stolittya. Suchasne mystetstvo. 2009. № 6. S. 188-196. 19. Stoyan S.P. Symvolizm v ukrayins'komu obrazotvorchomu mystetstvi KHKHI stolittya v konteksti kul'tury. *International Journal Euro-American Scientific Cooperation* (Hamilton). 2015. № 8. P.83 – 88
18. Shumka M. L. Symvolizm u filosofs'kyy kul'turi Ukrainy: Avtoref. dys. ... kand. filos. Nauk : 09.00.0. L'viv, 2001. 23 p.
19. Shcherban' O. O. Tvir mystetstva yak symvolichna real'nist': Avtoref. dys. ... kand. filos. nauk: 09.00.08. Kyiv, 2009. 20 p.
20. Yur M. Abstraktnyy zhyvopys Ukrainy: svitovi tendentsiyi ta natsional'ni tradytsiyi. *Suchasne mystetstvo*. 2009. № 6. P. 90–103.

UKRAINIAN NATIONAL TRAITS IN MODERN FINE ART AS A SUBJECT OF SCIENTIFIC REFLECTIONS

Tielushkina Olha – 3rd year graduate student, specialty 034 Cultural studies, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University; m. Kyiv

The article analyzes the state of research on the issue of the presence and nature of the manifestation of Ukrainian national traits in modern fine art. The main authors working on this issue and the area of their research are indicated. Attention is focused on those national features that the authors of the studies see in the work of the artists or movements they are studying. A general conclusion is made regarding the main national features in modern Ukrainian fine art (in its stylistics, themes, symbolism, connection with traditional art, etc.). The predominance of the art history context of the existing studies is noted, in connection with which the question is raised about the need to conduct a cultural study of the problem in order to create a holistic idea of the presence of national features in the modern fine art of Ukraine.

Key words: national features, modern fine art, Ukrainian art, style, symbols, artistic directions, currents.

UDC 7.036(477)

UKRAINIAN NATIONAL TRAITS IN MODERN FINE ART AS A SUBJECT OF SCIENTIFIC REFLECTIONS

Tielushkina Olha – 3rd year graduate student, specialty 034 Cultural studies, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University; m. Kyiv

The aim of this study is to determine the state of research on the issue of manifestation of Ukrainian national traits in modern fine art. The author seeks to identify the main directions of development of the declared topic in existing publications.

Research methodology. Ten main publications on this topic were considered (monographs, abstracts of theses, articles in scientific journals). Cultural, artistic and theoretical analysis, systematization and synthesis were used for the work.

The results. It was established that the investigated authors see the following as manifestations of nationalism in modern Ukrainian fine art: symbols of Trypil culture, the age of Kyivan Rus, signs of the Baroque style and the Cossack Renaissance. Among the themes characteristic of national Ukrainian art, such themes as Zaporizhzhya Sich, Cossack freewoman, Cossack Mamai, themes of folklore works, Slavic mythology, Ukrainian (in particular, Carpathian) landscape are tracked. Modern sacred painting also continues national traditions.

The novelty consists in determining the superiority of the art historical context over the cultural one in the study of national features in Ukrainian modern fine art. In addition, it is determined that the majority of researchers pay attention to national features only in certain areas, trends in art, or in the work of specific authors.

The practical significance. The obtained results can be used to analyze the modern fine arts of Ukraine for the presence of national features in pictorial and graphic works.

Conclusions. In order to create a holistic view of the presence of national features in the modern fine art of Ukraine, this issue must be further investigated in a cultural context, because the concept of «national» in art includes not only expressive artistic means, themes, ethnic elements or folklore motifs, but also cultural, philosophical and psychological aspects.

Key words: national features, modern fine art, Ukrainian art, style, symbols, artistic directions, currents.

Надійшла до редакції 14.04.2023 р.

УДК 378 (477)

ВИЩА КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ : ІСТОРІОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бабак Карина Миколаївна – здобувачка освітнього ступеня вищої освіти спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi45.654>
babakkira2@gmail.com

Шатрова Марина Борисівна – доцент, кандидат історичних наук, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
<https://orcid.org/0000-0001-5103-8242>
shatromarin5@gmail.com

Запропоновано історіографічний огляд наукових досліджень культурологічної підготовки у закладах вищої освіти України та науково-методичне забезпечення освітньої діяльності культурологів, менеджерів соціокультурної діяльності, інших здобувачів культурно-освітнього спрямування кінця ХХ – початку ХХІ ст. До уваги взято найвагоміші праці з теми. Встановлено актуальні науково-дослідні теми: питання відображення європейських світоглядно-ціннісних основ та інтеграційних процесів у національній системі вищої освіти України; дослідження, присвячені вивченню гуманітарних предметів під кутом розгляду культурології та методики викладання художньої культури; проблеми сучасної культурологічної освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі.

Ключові слова: спеціальність «Культурологія», заклади вищої освіти України, історіографія освітньої діяльності.

Постановка проблеми. Історіографічний аспект документної ресурсної складової, що стосується теми вищої культурологічної освіти в Україні останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. досліджено за науковими публікаціями загального та галузевого змісту з історії української культури [9, 19], історії розвитку закладів вищої освіти в галузі українського мистецтва та культурології [4, 19, 22, 28].

Аналіз документного масиву з історії культурологічної освіти в Україні кінця ХХ – поч. ХХІ ст. викладено послідовно, від характеристики літератури, що безпосередньо чи опосередковано торкається досліджуваної теми, до аналізу видань з історії культури загалом.

Метою дослідження є вивчення теоретико-методичних розробок із питання історії та впровадження освітньої діяльності зі спеціальності 034 «Культурологія» закладами вищої освіти України та розбудови культурно-освітнього середовища регіону як сегмента національного культурного простору.

Виклад основного тексту. У питанні відображення європейських світоглядно-ціннісних основ та інтеграційних процесів у національну систему вищої освіти в Україні відображено в працях таких дослідників, як: В. Андрущенко, Я. Болюбаш, О. Вашуленко, М. Карпенко, С. Клейко, В. Кремінь, С. Лобанова, В. Лутай, С. Ніколаєнко.